

Iskustva i pouke sa manevra „Sloboda—71“ i drugih vežbi

PROTIVDESANTNA BORBA

Iz analize manevra »Sloboda-71«, i diskusija sa pojedinih skupova u vezi s tim, mogla su se uočiti različita mišljenja i dileme o mogućnostima i sposobnostima padobranskih i helikopterskih desanata (HD), kao što su:

— da li bi stvarni agresor, s obzirom na nadmoćnost u avijaciji i oklopnim jedinicama, artiljeriji i drugoj tehnici, imao potrebe da izvrši toliki broj desanata u tako kratkom vremenu i na relativno malom prostoru kao što su to »plavi« učinili na manevru?

— da li je taktički opravdano upotrebljavati HD bataljonskog sastava na manjim dubinama i da li je realno to što su »plavi« na manevru upotrebili čak tri HD na dubini od 20 km?

— da li su HD četnog sastava sposobni da se održe i izvrše određene zadatke u dubini odbrane branioca, s obzirom na to što su bez težeg naoružanja i što su veoma osetljivi na vatru čak i lakog pešaškog oružja?

Na ovakva i slična pitanja manevra »Sloboda-71« dao je jasan odgovor, jer je činjenica da su »plavi« skoro sve svoje rezerve upotrebljavali kao HD, čime su postigli daleko veće efekte, nego da su ih upotrebili na klasičan način.

Ceneći sposobnosti HD četnog sastava bili bismo u zabludi ako bismo to posmatrali kroz činjenicu da su sva tri takva HD »plavih« na manevru bila razbijena i uništena. Poznat je primer upotrebe nemačkog padobranskog desanta, jačine svega 150 padobranaca, koji je aprila 1940. spušten na železnički čvor Dombos u centralnoj Norveškoj. Taj desant, istina uz velike gubitke (svega 34 preživela), uspeo je da održi punih pet dana položaje i zatvori put britanskim ekspedicionim snagama. Ovo ističem zbog toga što su za nas, u određenom obimu i srazmerno jačini, opasni svi desanti ukoliko nismo planirali i preduzeli odgovarajuće mere. Značaj potreba realnih procena i preduzimanja odgovarajućih mera vidi se iz primera VD na

Drvar. Vrhovni štab je u očekivanju desanta već u martu 1944. godine naredio da se preduzmu odgovarajuće mere. Zahvaljujući ovim merama, vešto izvedenoj i aktivnoj protivdesantnoj odbrani, odlučnosti boraca i stanovništva, vazdušni desant, koji je bio veoma dobro pripremljen, pretrpeo je potpun neuspeh.

Velika dubina i širina odbrambene zone »crvenih«, ispresecano zemljište i slobodni prostori omogućili su »plavima« na manevru »Sloboda-71« da ubace 26 izviđačkih i diverzantskih grupa i 10 jačih VD, da na taj način izmene odnos snaga, prenesu težište napada i povećaju tempo dejstva, naročito u međurečju Mrežnica — Korana. Iako se kroz procene branioca, koje su bile dosta realne, zaključilo da će »plavi« koristiti desante razne jačine i na raznim dubinama, iako su čak približno određeni mogućni rejonii njihovog spuštanja, u procenama su učinjene neke greške, na primer:

— nije tačno procenjeno koliko snaga »plavi« mogu da upotrebe za desant, pa prema tome i broj mogućnih desanata. Naime, »plavi« su upotrebili 10, a »crveni« su predviđali da će upotrebiti oko 7 većih desanata;

— s obzirom na udaljenost borbenog poretka »plavih«, posebno u rejonu Raletina — Primišlje, nije tačno procenjeno vreme spuštanja desanta, kao ni mogućnost i potrebno vreme za spajanje jedinica sa fronta sa snagama desanta;

— nije realno procenjena upotreba desanta u više varijanti, niti najvažniji objekti koje treba posesti (prevoji, tesnaci, mostovi i dr.) da bi se sprečilo izvršavanje zadataka desantima;

— nisu procenjene posledice koje mogu nastati spuštanjem desanata po raznim varijantama, ukoliko ne budu razbijeni i uništeni, odnosno ako uspeju da makar i delimično izvrše svoje zadatke, itd.

»Plavi« su spuštali helikopterske desante u pozadinu fronta na dubini od 2 do 17 km; međutim, treba računati s tim da u eventualnom ratu agresor može da izražava težište napada primenom raznih desanata na znatno većim dubinama i u različito vreme dana. Nespremnost za protivdesantnu borbu (PDB) na čitavoj teritoriji omogućila bi agresoru da postigne iznenađenje po mestu, vremenu i u pogledu jačine upotrebljenih snaga. Najrečitiji primer za to je onaj iz prve izraelske agresije, u kojoj je, 29. oktobra 1956, upotrebljeni VD zauzeo veoma važan tesnac Mitla, čak 210 km u dubini teritorije UAR, i to gotovo bez gubitaka, zbog toga što nisu preduzete odgovarajuće mere PDO. Isto tako ne treba gubiti iz vida da se helikopterima može prevoziti i teže naoružanje, kao što je to učinjeno kod Drežnik Grada (prevezena je baterija topova B-1 sa vozilima za vuču), kao i da savremene armije raspolažu sredstvima (avioni, helikop-

teri, višekupolni padobranci sa platformama i sl.) kojima mogu desantirati i lake tenkove.

U manevru »Sloboda-71« »plavi« nisu spuštali desante i težu tehniku (sem kod Drežnik Grada) noću iz raznih razloga. Međutim, u uputstvu za PDB i u programima obuke posebno mesto treba da zauzmu postupci jedinica za protivdesantnu borbu noću, kao i za borbu protiv desanata opremljenih težom tehnikom i tenkovima.

Objektivno govoreći, na manevru nije bilo moguće da branilac posedne i zapreči sve procenjene rejone na kojima se očekivao VD. Sem toga, snage teritorijalne odbrane i civilne zaštite bile su samo delimično razvijene, jedinice armije nisu bile kompletne, armijske rezerve su bile angažovane za izvođenje pokaznih vežbi, nisu bili razvijeni sistemi izviđanja, uzbunjivanja, obaveštavanja i javljanja, itd., što je umnogome doprinelo uspešnoj upotrebi desanata »plavih«. No, i pored toga, prilikom organizovanja i izvođenja PDB činjene su greške, na primer:

— U nekim jedinicama su primenjivani klasični frontalni oblici odbrane, bez dovoljno elastičnosti, pokretljivosti i, pre svega, aktivnosti, što je dovodilo do neodgovarajućih postupaka u borbi sa desantima. Izgleda da je na ovakav raspored snaga i orijentaciju odbrane uticalo i to što još uvek nerealno cenimo mogućnosti oklopnih jedinica na ovakvom zemljištu, naročito u odnosu na niže jedinice, što nismo dovoljno, bar do sada, imali prilike da kroz vežbe sagledamo što znači sprega tenka, helikoptera i aviona;

— Prilikom određivanja zadataka jedinicama za organizaciju PDB nisu uvek određivane i komande odgovorne za organizaciju sadržaja i komandovanje. Zbog toga se na više mesta događalo da su te snage sporo i neorganizovano intervenisale, naročito u situacijama kada desant nije bio pušten onako kako je to bilo predviđeno (na primer, u rejonima: Perjasica, Primišljanski tržić, Cvijanovića brdo);

— U protivdesantnoj borbi najčešće su učestvovala samo jedinice koje su za to namenski bile predviđene, a ne i one koje su se zaticale u rejonima spuštanja desanta. Bilo je primera da neke jedinice napadaju na desant, dok se druge snage izvlače iz rejona puštenog desanta (Poloj i Perjasica), iako bi bilo normalno da protivdesantnu borbu vode jedinice (ili njihovi delovi) najbliže rejonu spuštanja desanta;

— Neke jedinice su otpočinjale sa napadom na desant čim su se spuštali njegovi prvi delovi, napuštajući zaklone i nepotrebno se izlažući dejstvu novonailazećih helikoptera, što je desantu omogućavalo da zauzme pogodne položaje i da tuče branioca na otvorenom

prostoru (primer Primišljanski tržić). Mislim da se brzina otpočinjanja dejstva protiv desanata pogrešno shvata i da brzina intervencije u borbi protiv njih ne sme ići na štetu organizovanog napada i vatrene dejstva. Pri organizovanju PDB morala bi se koristiti iskustva iz drugog svetskog rata, koja su pokazala (u velikom broju primera) da se lažnim napadima, spuštanjem manjih desantnih jedinica, pa čak i lutaka, stvara iznenađenje, izvlače braniočeve jedinice sa položaja i odvraća njihova pažnja od mesta koja su stvarni cilj napada sledećih desanata;

— U jedinicama ponekad nisu postojale prikupljene i pripremljene rezerve, niti sredstva za njihovo brzo prebacivanje. Pri napadu na desant išlo se preko otvorenog prostora, nisu korišćene pogodnosti zemljišta, manevar i iznenađenje. Veoma slabo se usklađivala vatra sa pokretom. U svim slučajevima, sem kod Lipovače, nastojalo se da se desantne snage okruže umesto da se, prema konkretnoj situaciji, selektivno postupa, tj. negde da se desantu sprečava zauzimanje objekata, negde da se on raseca, itd. Mesno stanovništvo je u većini slučajeva, izuzev u rejonu Drežnik Grada i Lipovače, a donekle i Slunja, dejstvovalo neorganizovano, neprilagođavajući se borbenim uslovima. Isto tako podaci o spuštanju desanata, njihovom broju i jačini, veoma sporo su stizali do pretpostavljenih komandi, zbog čega se zakašnjavalo sa intervencijom, iako se u okviru PDB u to vreme moglo znatno više da učini.

Mada u analizama »plavih« i »crvenih« postoje razmimoilaženja u pogledu broja uspešno izvršenih desanata (»plavi« ocenjuju 7, a »crveni« 5), mislim da je najbitnije konstatovati da su »plavi« primenom desanata najčešće uspevali da naruše sistem odbrane i komandovanja, da su otežali »crvenima« konsolidovanje odbrane i da su neuporedivo više postigli desantiranjem pešadijskih bataljona nego da su ih upotrebili na frontu. Verovatno da bi uspesi VD bili i veći da su ih »plavi« upotrebljavali i noću i da su ih ojačavali teškim naoružanjem.

Uporedo s tim, smatram da bi uspesi desanata bili znatno manji da su bile potpuno razvijene jedinice, pogotovo da su »crveni«, makar i slabijim snagama, poseli neke važne objekte, da su raspolagali snagama kojima bi mogli brzo da intervišu iz dubine i sa manje ugroženih pravaca, kao što je to učinjeno u 7. pbr. Protivdesantna borba bi bila daleko uspešnija da su preciznije i realnije postavljani zadaci jedinicama, jer je očito da se ne može uvek, i isključivo, postaviti zadatak uništavanja i razbijanja VD. Sem toga, uvek je potrebno odrediti nosioca PDB i organizatora sadejstva.

Kao primer vrlo dobro organizovane i izvedene PDB na manevru »Sloboda-71« spomenuću PDB u rejonu Lipovače, u kojoj je na obe strane učestvovalo oko 5.000 ljudi. »Crveni« su u potpunosti uspeli da razbiju i unište kombinovani VD (padobranski i helikopterski), pri čemu treba istaći da je i odnos snaga bio znatno povoljniji za »crvene«, sem u avio-poletanjima (5,9 : 1 u korist »crvenih«).

U širem rejonu Rakovića-Cazin-Bihać, kao najpogodnijoj prostoriji za upotrebu većih VD, »crveni« su obrazovali posebnu grupaciju i formirali privremenu komandu, namenjenu za PDB. U sastav ovih snaga ušla je 3 okbr. sa odgovarajućim ojačanjima i sve vrste teritorijalnih jedinica (mesne straže, omladinske jedinice, teritorijalne čete i partizanske jedinice), zatim angažovane jedinice Civilne zaštite, Narodne milicije i civilno stanovništvo.

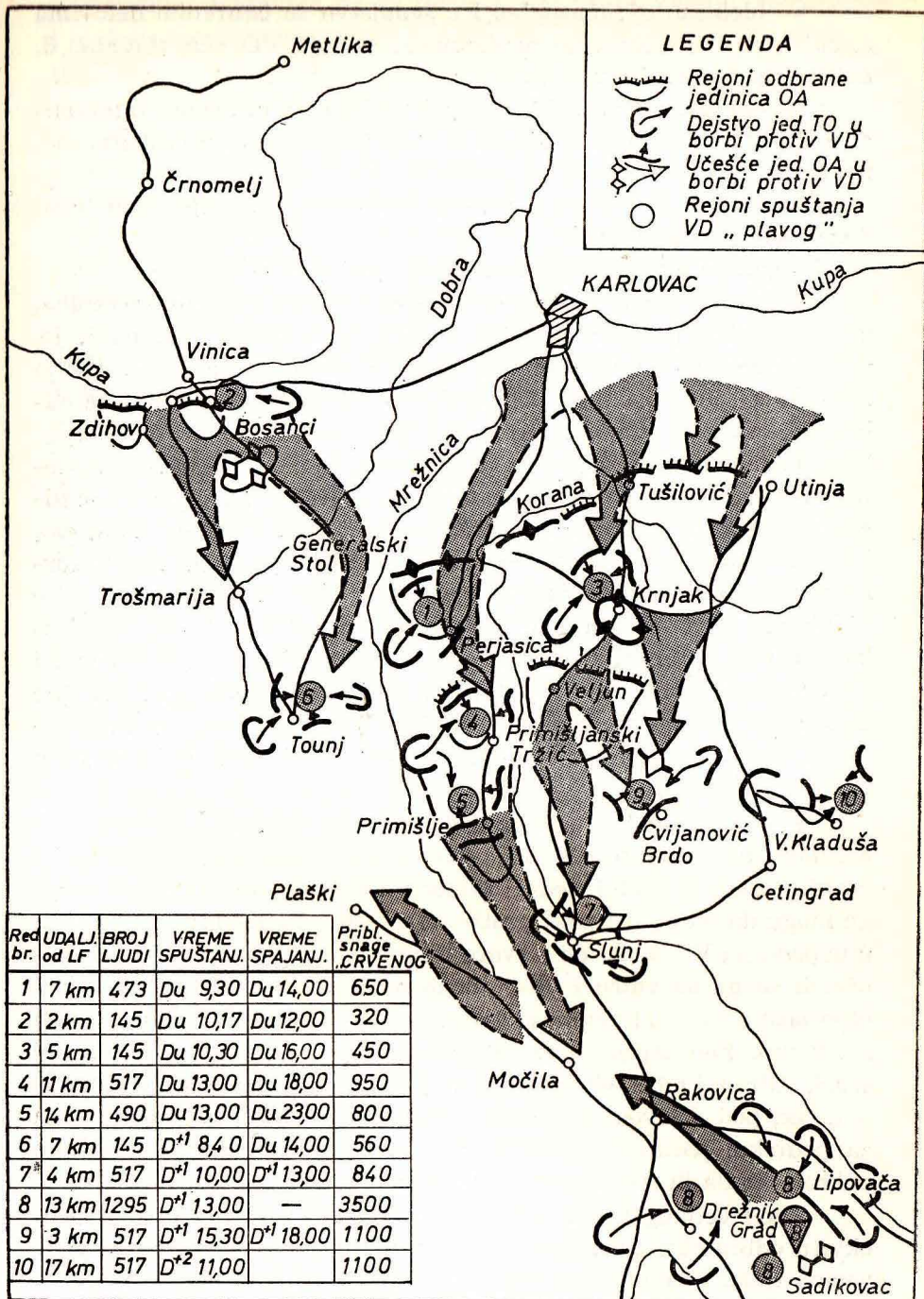
U toku priprema izvršene su detaljne procene, izviđano je zemljište na pravcima planiranog dejstva svih jedinica, a izvršeno je i zaprečavanje većeg dela desantne prostorije. Za sve jedinice, zaključno sa vodom, izrađene su skice razmere 1:12.500, i sa ovim jedinicama organizovano sadejstvo, pa čak i sa mesnim stražama i stanovništvom desantne prostorije.

Kroz sadejstvo je tačno precizirano:

- ko, kuda, dokle i do kada dejstvuje;
- linija razgraničenja između jedinica i način sadejstva sa mesnim stražama i isturenim jedinicama na desantnoj prostoriji;
- brzina kretanja pojedinih jedinica, način savlađivanja prepreka i način obilaska mesta koja bi VD mogao da zapreči ili da poruši;
- način obeležavanja minskih polja i organizacije KZS;
- sektori dejstva artiljerije i avijacije i pravci naleta naše avijacije (koridori), radi izbegavanja gubitaka od vatre sopstvenih jedinica;
- način održavanja veze i signali sadejstva.

Opšta ideja za PDB u slučaju spuštanja VD u rejonu Lipovača — Drežnik Grad — Sadilovac (varijanta »Velebit«), tj. za rejon u kojem je stvarno i spušten VD, bila je da se sa jedinicama isturenim na desantnoj prostoriji sprečava sređivanje i širenje VD. Dalje, da se, po pristizanju ostalih snaga teritorijalne odbrane, snage VD sprečavaju u ovladaivanju komunikacijama i prelazima na r. Korani i da se, uvođenjem glavnine 3. okbr, izvrši rasecanje VD, njegove snage odbace od komunikacija i pristupi uništavanju njegovih izolovanih grupa.

Prema toj ideji, pojedine jedinice teritorijalne odbrane bile su angažovane za:

NAPOMENA : Rejoni rasporeda jedinica „Crvenog“ dati su približno samo za neke jedinice.

— blokiranje, samostalno i u sadejstvu sa isturenim delovima 3. okbr. radi sprečavanja sređivanja i širenja VD dok glavina 3. okbr ne pristigne i stupi u borbu;

— održavanje važnijih mesta i prelaza na pravcima intervencije 3. okbr, kojima je težio i VD radi obezbeđivanja desantne osnove;

— napad na VD na posebnim pravcima, kuda nisu upućivani delovi oklopne brigade; i

— zaštitu i praćenje tenkova pri napadu na VD.

Međutim, pošto je nastala kriza u sistemu odbrane »crvenih«, usled dubokog prodora »plavih« ka Rakovici, glavina 3. okbr. je, posle rasecanja VD, upućena za zatvaranje stvorene »breše«, dok je razbijanje i uništavanje VD prepušteno jedinicama teritorijalne odbrane — u sadejstvu sa manjim delovima 3. okbr.

Iskustvo je pokazalo da je na prostorijama za koje je procenjeno da se na njima mogu upotrebljavati veći VD, i gde je predviđeno da protivdesantnu borbu vode jedinice obeju komponenti OS, ili samo jedinice TO, potrebno ukрупnjavati jedinice TO u veće formacije, kako bi se smanjio broj veza komandovanja i ostvarilo bolje sadejstvo. Radi efikasnije borbe protiv desanata, jedinice TO trebalo bi više opremiti sredstvima PVO, artiljerijom, minobacačima i tenkovima, a trebalo bi im potpunije unificirati i sredstva veze. Bilo bi korisno da se, radi veće pokretljivosti, izvesne jedinice TO, koje mogu doći u situaciju da u eventualnom ratu vode PDB, popune vozilima iz popisa.

Borba protiv VD u širem rejonu Lipovače, kao i borba protiv desanata na manevru »Sloboda-71« u celini, pokazale su da su za uspešnu PDB presudni sledeći faktori: brzina kojom braniočeve snage mogu da stupe u borbu protiv VD, jačina i struktura vatre koju u napadu na VD mogu da ostvare braniočeve snage, otpornost braniočevih snaga na vatru i udar snaga napadača u podršci VD, kao i otpornost na vatru koju može da ostvari VD svojim sredstvima nakon spuštanja. Zahvaljujući svojim odlikama (pokretljivosti, udarnoj snazi, vatrenoj moći, oklopnoj zaštiti), za to su najsposobnije oklopne jedinice, pod uslovom da se ojačavaju sredstvima PVO, artiljerijom za podršku, jedinicama inžinjerije i sredstvima za obezbeđivanje pokreta, te da ih štiti lovačka avijacija.

Zbog velikog broja mogućnih desantnih reiona i prostorija u okviru odbrambene zone armije, planiranje i organizovanje PDB je veoma teško i zahteva angažovanje velikog broja snaga i sredstava, za kojima postoji potreba i na frontu. S obzirom na to da ove snage, ukoliko ne dođe do spuštanja VD ostaju potpuno pasivne, smatram

opravdanim zahtevom da se jedinice TO ukрупnjavaju, motorizuju i ojačavaju tenkovima, kako bi se mogle brzo i efikasno da upotrebe u PDB u sadejstvu sa jedinicama operativne armije, ili samostalno — u situacijama kada se za PDB ne budu mogle odvojiti jedinice operativne armije. Isto tako smatram opravdanim da se u sastav jedinica KoV uvedu helikopterske jedinice za brzo, pravovremeno i efikasno prebacivanje jedinica na mesta na kojima bi se pojavio napadač. Koliko su ovi zahtevi opravdani, pokušaću da obrazložim kroz sledeću pretpostavku. Postavlja se pitanje kako bi na manevru »Sloboda-71« reagovali »crveni« da su »plavi«, posle spuštanja VD u rejonu Lipovače, nakon jednog časa ili kasnije, a posebno u situaciji kada je 3. okbr upućena na zatvaranje »breše«, spustili VD u neki drugi rejon. Mislim veoma teško, a jedinice bi stigle suviše kasno. Istina, to »plavi« na manevru nisu mogli da učine, jer nisu raspolagali potrebnim snagama za to, ali u eventualnom ratu, naročito u teškoj situaciji, treba računati stim da će napadač raspolagati znatno većim snagama i sredstvima, zbog čega je potrebno imati znatno pokretljivije rezerve i jedinice TO.

Na kraju, ako je razbijanje i sprečavanje vazdušnih desanata u eventualnom ratu jedan od najvažnijih strategijskih zahteva, što se s pravom potencira, smatram da borbena gotovost svih jedinica oružanih snaga mora biti stalna briga celokupnog društva, a obuka, jedinica u PDB jedan od prioritarnih zadataka svih komandi u izgradnji i održavanju borbene gotovosti uopšte.

Potpukovnik
Drago J. RADOŠ